

УДК 286:061.3(421)"1905"J(091)

ДО ІСТОРІЇ ПЕРШОГО СВІТОВОГО КОНГРЕСУ БАПТИСТІВ У ЛОНДОНІ У 1905 Р.

Сапицька О.М., Фоменко В.С.

TO THE HISTORY OF THE FIRST WORLD BAPTIST CONGRESS IN LONDON IN 1905

Sapytska O.M., Fomenko V.S.

У статті висвітлені певні соціально-економічні та зовнішньо- й внутрішньополітичні умови, що вплинули на організацію та проведення Першого Всесвітнього конгресу 1905 р. у Лондоні у історичному ракурсі. Висвітлена роль Конгресу у створенні Всесвітнього баптистського альянсу та його подальшій діяльності.

Ключові слова: баптисти, Реформація, Перший Всесвітній конгрес баптистів, Світовий Альянс баптистів.

Вступ.

Історія християн-баптистів, навколо яких обертуються безліч різноманітних міфів та взагалі недостовірної інформації, а також загальне їх положення в суспільстві ось уже довгий час бентежить розуми людей. Але так було не завжди, точніше сказати, не всюди. Захід та Схід, як дві полярні системи, дуже різко відрізняються одна від одної. Тому те, що є нормою для людей Сходу, не завжди вписується в рамки Західного суспільства. Відношення до релігії теж певним образом залежить до спрямування країни на той чи інший політико-суспільний шлях.

Баптистська конфесія займає одне з провідних місць у протестантському віросповіданні, як за численністю, так і за географічним розмежуванням. Баптистські церкви на даному етапі знаходяться майже в кожній країні світу та охоплюють географію з далекої Японії до островів Тихого океану. Тому об'єднання всіх баптистів світу на початку ХХ ст. було неминучим позитивним наслідком їх вікової історії.

Постановка проблеми. З огляду на те, що Перший Всесвітній конгрес баптистів у Лондоні 1905 р. (надалі – Конгрес) не був спонтанним рішенням певної спілки людей, бо його корені глибоко занурені в історію розвитку Реформаційного руху у Європі початку ХVI ст., баптистські церкви вже на період початку ХХ ст. стояли на порозі утворення свого власного світового альянсу, до

чого прийшли саме представники західного баптистського крила. Тож цікавими є питання, чому саме цей період став відправною точкою для утворення Союзу баптистів на світовому рівні, за яким принципом було обрано місто проведення Конгресу та представники яких країн займали переважну більшість загального складу Світового альянсу баптистів? Ці питання на перший погляд можуть показатися дуже простими та легко пояснювальними, але у їх суті закладені майже чотириста років баптистської історії.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Одразу слід зазначити, що відчувається значний брак спеціалізованої історіографії досліджуваного питання. У вітчизняному просторі взагалі відсутні вузькоспеціалізовані історичні дослідження означеного питання. Проте загальна історіографія по вказаній тематиці прихована в контексті дослідження історії християнства, котра висвітлена з багатьох аспектів досить об'ємно та якісно. Що ж стосується окремого питання проведення самого Конгресу, тут базову роль займають рукописні протоколи, листи, проповіді, видання тощо, тобто загалом - джерела.

Доповіді на Конгресі здебільшого промовлялися англійською, що було певною проблемою для інших національностей, представники яких не розуміли та не розмовляли англійською, тому для більш об'єктивного висвітлення заявленої тематики ми звернулися саме до англомовних джерел та історіографії. Проте, варто відзначити, на Конгресі були присутні перекладачі різних мов, що стало надзвичайним плюсом в організації процесу ведення заходу.

Базовою історичною працею з історії баптизму вважається «A History of the Baptists» Р. Торбета [6]. Хоча в англомовній літературі історія баптизму описана дуже детально і в популярній, і в науково-дослідницькій формі, проте книга профе-

сора Торбета по праву є класикою в питанні історії баптизму. Описуючи передумови скликання Першого Всесвітнього конгресу та загалом утворення Всесвітнього баптистського альянсу, автор доволі детально описав фактологію не лише з історії баптистської деномінації, але й інших християнських течій, починаючи ще з часів перших апостолів.

Наступною вагомою працею щодо тематики дослідження є «The Baptist World Congress, London, July 11-19, 1905» [1], за авторством Дж. Х. Шекспіра. Ця книга стала результатом ретельної роботи її автора – секретаря Конгресу, який кожний його етап описував з детальною точністю. Ця праця, окрім описання безпосередньо ходу самого Конгресу, описує також історичні передумови його скликання, також названо кожного організатора, куратора, спікера, учасника.

На Конгресі також перебували представники Російської імперії, до складу якої на той час входила й Україна, тому ми маємо таку історичну працю як «Всемирный конгресс баптистов в Лондоне в 1905 году: доклад о поездке на конгресс» [11], який склали делегати, що були присутніми на цьому заході - В. В. Иванов та Д. Мазаєв, втім, доповідь Конгресу, що написана англійською його секретарем, більш детальна та повна, аніж російська. Через це ми спиралися саме на вищевказану працю Дж.Х.Шекспіра.

Одним з найбільш вагомим та виражених результатів Першого Всесвітнього конгресу баптистів було освітлення семи основних баптистських принципів, які базуються на Біблії. І джерелом висвітлення даних принципів в нашій праці було взято брошуру Я. Вінса «Наши баптистские принципы» [9]. Хоча Перший Всесвітній конгрес баптистів у 1905 р. не був документально задекларований основними принципами баптизму, але про них говорилося упродовж усіх зборів. Зазначена брошура викладає всі сім принципів баптизму, що сформувався у даній деномінації упродовж 300 років її існування. Я. Вінс детально описує кожен з них, наводячи зноски за місяця Священного Писання, на яких вони базуються. Дана книга була написана двадцятьма роками пізніше зазначеного часу конгресу, але її декларативність являє собою приклад вираження основних думок Першого Всесвітнього конгресу.

«Historical Sketch in the Philadelphia Association Minutes for 1907» [7], доробок, який оприлюднив Дж. Валкер, сприяв науковому аналізу історичних передумов подій Першого всесвітнього конгресу 1905 р. та його перебігу. Значне місце в американському та загалом світовому баптизмі посідає Філадельфійська асоціація, що поєднує на даному етапі мільйони віруючих баптистів США. Тому, історичний нарис протоколу Філадельфійської асоціації доволі детально оповідає події Першого всесвітнього конгресу, як першовитоку Всесвітнього баптистського альянсу. Фі-

ладельфійська асоціація займає вагомим місце у місіонерській діяльності, що є основним напрямком Світового альянсу, тому асоціація впливає не лише на життєдіяльність баптистів США, але й віруючих баптистської спрямованості у всьому світу.

Л.М.Мітрохін [12,13] досліджував історію становлення баптизму, його соціальну природу, догматику, моральні принципи і культ, виявляє роль церкви в історії суспільства. У книзі дається характеристика сучасного стану баптизму, особливостей діяльності баптистських проповідників. Автор використовує релігійну літературу, особисті спостереження, результати наукових експедицій.

Книга В. С. Саннікова «История баптизма» [14] являє собою збірник, складений з окремих глав книг: Роберта Г. Тербета «A History of the Baptists»; А. В. Вардіна «Baptists Around the World»; С.Н.Савінській «История російсько-українського баптизму». У збірнику вперше зроблена спроба показати історію баптизму та найбільшого об'єднання протестантських церков в країнах, що перебували під культурно-політичним впливом Росії.

Радянський вчений С. А. Токарев, аналізуючи багатий матеріал, накопичений етнографією і археологією, «священні» книги і богословську літературу всіляких напрямків у своїй праці «Религия в истории народов мира» [15], дав загальний огляд релігій різних народів і країн від зародження примітивних первісних вірувань до формування так званих «світових релігій» і в рамках цього представив перед нами розгалужену картину історії баптизму, як одну з течій християнства, що ще з періоду Реформації почав набирати обертів і зараз є однією з найбільших протестантських конфесій.

Завдяки більш-менш збалансованій наявності спеціалізованих джерел та загальної історіографії з історії баптизму, хоча загалом, це інформаційний простір англійських видань, публікацій, журналів тощо, - ми маємо змогу створити об'єктивну картину історичних доконгресійних подій та наслідків Всесвітнього конгресу баптистів у Лондоні, 11-19 липня 1905 р.

Мета. Аналіз соціально-економічних та зовнішньо- й внутрішньополітичних умов, що вплинули на організацію та проведення Першого Всесвітнього конгресу 1905 р. у Лондоні у історичному ракурсі. Висвітлення ролі Конгресу у створенні Всесвітнього баптистського альянсу та його подальшої діяльності.

Матеріали і результати дослідження.

Реформаційний рух XVI-XVII ст., як відомо, став початком зародження баптизму в світі. Хоча свої корені він бере з Європейського континенту, але саме на території Нової Англії розпочалась бурхлива діяльність даної конфесії. З великим потоком іммігрантів Сполучені Штати стають «колійською» майже всіх протестантів, яких пересліду-

вала місцева європейська влада, де вони знайшли певний спокій та почали свою релігійну діяльність.

Історія баптизму в США починається з невеликої громади, яка була організована в Провіденсі (Род-Айленд) Рождером Вільямсом 1639 р. Вільямс був англіканським священиком, який згодом приєднався до руху індепендентів. У 1631 р він, рятуючись від переслідувань архієпископа Лодда, був змушений емігрувати до Нового Світу і оселитися в колонії Массачусетс, заснованої першими англійськими пілігримами.

У Род-Айленді Роджер Вільямс постарався втілити в життя свої соціальні ідеали: була проголошена віротерпимість, а 1639 р. утворена перша в США баптистська громада. У березні 1639 р. Вільямс був хрещений в нову віру, а потім охрестив ряд своїх послідовників. Громада була оголошена незалежною в церковних питаннях; вона складалася лише з відроджених християн, які сповідували особисту віру в спокутну жертву Христа. Роджер Вільямс недовго був баптистським пресвітером. Незабаром він прийшов до висновку, що організована їм церква не «істинна», і приєднався до групи так званих «шукачів» (квакерів) з їх вченням про «внутрішній світ» [14].

Перша баптистська церква не мала строгих традицій, і догляд Роджера Вільямса викликав заворушення серед її послідовників. Відомо, що в 1652 р. вона розкололася, і більшість її членів приєдналося до загальних баптистів. У 1670 р. чотири церкви загальних баптистів в Род-Айленді об'єдналися, створивши першу баптистську асоціацію в Америці.

Центр баптистського руху за океаном поступово переміщався на південь, в штат Пенсільванія, де релігійна нетерпимість виявлялася слабкіше. Тут в 1684 р. Томасом Дангеном була заснована перша церква приватних баптистів. Поступово число церков зростало, і в 1707 р. створювалася Філадельфійська баптистська асоціація, що об'єднала п'ять невеликих церков приватних баптистів. Ця асоціація розвинула активну місіонерську діяльність і поступово стала головною організацією баптистів в США. «Основний потік життя американського баптизму має своє коріння серед баптистів Філадельфійської асоціації. Вони визначили основну початкову орієнтацію течії в віровчення і в організації. Таким чином, будь-яка спроба зрозуміти баптизм в Сполучених Штатах повинна починатися з цієї групи» [2].

Один епізод з історії Філадельфійської асоціації повинен привернути нашу особливу увагу. У 1814 р. в Філадельфії була створена баптистська Трирічна конвенція іноземних місій - організація, що ставила собі за мету поширення баптизму за межами країни. У 1835 р. вона призначила своїм місіонером в Німеччині Йоганна Онкена, за рік до цього хрещеного американським баптистським проповідником Барнабі Сірсом. Згодом, заснова-

ний Онкеном Німецький баптистський союз зіграв вирішальну роль в поширенні баптизму на російському, скандинавському та балтійському ґрунті. Тому слід більш уважно подивитися на особливості американського баптизму, представленого Філадельфійської асоціацією.

Особлива увага приділялася церковній дисципліні, яка підтримувалася чіткою системою прийняття в члени громади і вигнання з неї, а також суворим контролем за поведінкою віруючих. У 1724 р. асоціація відзначила, що член церкви, який поєднується шлюбом з невіруючою стороною, підлягає засудженню і виключенню з громади; в 1742 р. було схвалено спів гімнів під час молитовних зборів і визнавалася необхідність покладання рук на людей, які приймають хрещення; в 1787 р. було вирішено, що з громади виключаються люди, які відмовляються від причастя, а в наступному році це правило було поширено і на тих людей, які вірять в загальний порятунок.

Починаючи з 20-х років XVIII ст. в США відбуваються так звані «великі пробудження», суть яких полягала в швидкому становленні буржуазного варіанту християнства на противагу залишкам пуритансько-кальвіністської олігархії, символом якої була колонія в Массачусетсі [3].

У XVIII ст. в США з'являються нові баптистські організації. У 1708 р. виникає «баптистська церква Христа», в 1740 р. - «баптисти сьомого дня», в 1780 р. - «баптисти вільної волі», в 1723 р. оформляється Асоціація загальних баптистів, пізніше з'являються так звані примітивні баптисти та інше.

Енергійне поширення баптизму всередині країни багато в чому пояснюється тим, що його керівники величезну увагу приділяли «місії», оголошуючи поширення «Світла Євангелія» одним із головних завдань церкви в цілому кожного її члена. На початку XIX ст. ця діяльність завершується виникненням цілого ряду спеціальних місіонерських організацій. У 1812 р. виникає баптистське освітнє товариство середніх штатів, рік по тому - баптистське суспільство з поширення Євангелія в Індії та інших країнах. У 1814 р., як зазначалося, в Філадельфії утворюється Трирічна конвенція. Місіонерська діяльність вимагає значного розширення видавничої діяльності. Виникає Американське баптистське видавниче товариство (1824 р.). У 1823 р. створюється Американське баптистське суспільство внутрішніх місій, в 1850 р. - баптистський Американський біблійний союз, в 1888 році було засновано Американське баптистське освітнє товариство. Незабаром виникають спеціальні молодіжні та жіночі організації. Після того як утворилася самостійна Південна баптистська конвенція, вона стала обростати власними місіонерськими організаціями. При ній виникають «Департамент внутрішніх місій», Жіночий місіонерський союз (1860 р.) і баптистський молодіжний союз

(1896 р.). Аналогічні організації виникають і при Північній баптистській конвенції [13].

Початок ХХ ст. є періодом виходу світового суспільства на новий етап, якому характерно використання науково-дослідного надбання індустріальної епохи ХVІІІ-ХІХ ст. [5]. З досягненнями науки та техніки життя людей певним чином поліпшувалося, а виробництво прискорювалося. Починають утворюватися політичні партії, певні громадські організації, в програмах яких містяться нові положення світових відношень, які базуються на модерністських принципах, де за основу розглядається внутрішній світ людини. По свій Європі вже давно прокотилися революційні хвилі, в США нещодавно закінчилась Громадянська війна (1861-1865 рр.), відміна кріпосного права та надання громадянам певних свобод в Російській імперії 1861 р. - все це певним чином спричинило укладення в розумі людини усвідомлення своєї індивідуальності та ідентичності. Переступивши період багатовікових релігійних конфліктів серед християн часів Середньовіччя, представники різних конфесій, особливо в країнах Європи, навчилися мирно співіснувати один з одним. В основі законодавства Сполучених Штатів релігійні свободи стали одним з основних принципом мирного життя населення. Окрім того, з переходом суспільства на новий рівень, релігійне питання поступово відходило на другий, а то й на третій, четвертий план.

До кінця ХІХ в. світове, в основному, західне суспільство вступає в стадію державно-монополістичного капіталізму. Поступово створюється надбудова, що відповідає новому економічному базису. Монополії підпорядковують собі урядові органи, відбувається централізація коштів ідеологічного впливу на населення - видавничої справи, газетних трестів, радіокомпаній, засобів так званої «масової культури». Швидко йде бюрократизація суспільства. Все це робить помітний вплив на діяльність і організацію церков, в тому числі і баптистської.

Підґрунтя як у фінансовому так і в людському плані на початок ХХ ст. було більш, ніж ґрунтовним. До початку ХХ ст. світовий, і, перш за все, американський та англійський баптизм перетворився в потужне євангельське угруповання, що мало свою чітку структуру, численні відомства і агентства, і зав'язало міцні зв'язки з діловим світом. З розвитком капіталістичних відносин до баптистських церков входили і впливові заможні люди, які частково фінансували безліч місіонерських подорожей та загалом виказували підтримку баптистському руху. Особливо слід відзначити зв'язок баптистів США з фінансовою династією Рокфеллерів, яка надавала їм постійну грошову підтримку.

Західні представники баптистських церков у зв'язку з цими обставинами прийшли до спільного рішення - укладення Світового альянсу, як за-

конного релігійного союзу церков в усьому світі для підтримання своїх вірян, надання певної можливої матеріальної допомоги християнам-баптистам країн третього світу від передових капіталістичних країн, фінансування місіонерських подорожей тощо.

Беручи до уваги, що більшість протестантських віросповідань уже об'єдналися у світові союзи, прийшов час єднання і баптистської деномінації, щоб не втратити вплив на суспільство.

Джон Ньютон Престрідж, редактор видання *The Baptist Argus*, в одній зі своїх публікацій у 1904 р. закликав до всесвітнього з'їзду баптистів. Виступаючи за проведення самого Конгресу в найкоротший термін, доктор Престрідж, отримав думки від баптистів з різних частин світу, опублікував у своїй роботі, і коли був вироблений проєкт зустрічі для загального визнання положень, дозвол запрошення було прийнято ЄХБ, які налаштувалися зібратися на жовтень 1904 р. для обговорення питань проведення майбутнього Конгресу. Баптистський комітет Союзу був обраний, представники були додані з Комітету Баптистського місіонерського товариства, і почалася підготовка до роботи. Були сформовані спеціальні комітети, щоб мати справу з різними аспектами цього великого заходу.

Втім, на цьому етапі виникли серйозні перші труднощі. Це було явно неможливо, в короткий час довести до кінця деталі такого широкомасштабного заходу без допомоги чіткої та жорсткої організації. Одноставний вибір Комітету упав на У. Т. Уїтлі, який був відомий і в Австралії та Америці серед більшості лідерів баптистських громад на цих двох континентах, отже, мав вплив на їх певні рішення.

Джон Говард Шекспір, редактор *The Baptist Times and Free man* в Лондоні схвалив пропозицію [4]. Місце та час проведення було визначено на 11-19 липня 1905 р. у Лондоні. Це місто стало так званим центром, або витоком світового баптизму, хоча перші баптистські общини з'явилися в Амстердамі на чолі з Джоном Смітом у 1609 р. [10], але свого повного ідеологічного наповнення набули саме у Англії. Лондон, як символічне «місто-батько» багатьох північно- та центральноамериканських міст з переважною більшістю баптистським віросповіданням, саме тому був обраний як центр проведення першого з'їзду баптистів. До того ж, для всіх баптистів світу Лондон того часу був тісно пов'язаний з ім'ям «короля проповідників» - Чарльза Геддона Спердженна, який ще так недавно проповідував тисячам душ в своєму знаменному «Скинні».

Урочисте засідання, присвячене першому баптистському Всесвітньому конгресу проходило в Екстер Холл у вівторок 11 липня 1905 р. Зал був переповнений делегатами, в якому налічувалося приблизно 4 тис. представників з 23 країн світу.

Головою на цих зборах був представник баптистського союзу Великобританії та Ірландії суддя і королівський радник Вілліс.

Перше звертання до конгресу та, відповідно, його початок було покладено на Джона Говарда Шекспіра. Висвітлюючи у вигляді короткої розповіді вплив баптистів на долю США, він звертав увагу присутніх на стрімкий фінансовий розвиток усього Північноамериканського континенту.

З'їзд об'єднав 7 мільйонів баптистів, що мешкали в усіх країнах світу, проте 4,5 мільйона з них склали американці. «Саме американський баптизм, як найбільш потужна і багата національна організація задавав тон на Лондонському конгресі, а згодом і у Світовому союзі баптистів», - відзначав історик Л. М. Мітрохін [12]. Чому так склалося, що саме жителі Сполучених Штатів стали основою світового баптизму? З величезними хвилями іммігрантів у США з усіх країн світу, переважно з Європи, людей нижнього та середнього соціально класу, у яких основна надія була на Бога, склався певний конгломерат баптистського суспільства, який заповнив Дикий Захід. Це відбувалося упродовж декількох століть. Баптистське віроучення стало одним з найбільш масштабним та впливовим в американському суспільстві. Тому саме в США ми спостерігаємо переважну частину баптистів усього світу.

У вітальній промові суддя Вілліс акцентував увагу на тому, що «захід, організований Духом Святим, є ніщо інше, як схожа подія дня П'ятидесятниці, коли кожний слухаючий представник розумів промову іншого саме через всевітнє поширення англійської мови» [1]. Далі, після звертання Вілліс по черзі визивав представників з кожної країни, яким було надано слово. Представник з кожної країни по черзі говорив коротку промову стосовно положення церков у їхньому регіоні, про відношення влади до церков в тій чи іншій частині світу.

Цікавим моментом також є присутність на Конгресі представників Російської імперії В. В. Іванова, Д. Мазаєва та інших. Цей час був переломним для долі цієї країни, де відбувалася перша революція. Конгрес знаменувався наданням певних свобод, в тому числі і релігійним громадам. Певною мірою, ці обставини сприяли появі імперських представників на першому з'їзді баптистів.

Слід зазначити декілька моментів, що були проголошені на Першому всевітньому конгресі баптистів у 1905 р. стосовно новоствореного Все-світнього баптистського альянсу: призначення першого президента та генерального секретаря; утвердження проведення конгресійних зборів з інтервалом у п'ять років (винятками дати проведення були роки Світових воєн).

Отже, на Першому Всесвітньому конгресі, що проходив у Лондоні в 1905 р., був створений Всесвітній баптистський альянс, на якому було обра-

но першого президента Джона Кліффорда (1905-1911) з Великобританії. Вибори президента та генерального секретаря альянсу були назначені з періодичністю проведення конгресів - загалом, у п'ятирічний період [11].

Його основними цілями, задачами та способами їх досягнення проголошувались заохочення єдності баптистів по всьому світу; світова євангелізація; підтримка непрацюючих народів; використання для захисту прав людини, зокрема свободи віросповідання. Але, якщо уважно перечитати джерела, стає зрозумілим, що все доповіді впродовж кожного дня Конгресу носили чітку спрямованість на певні аспекти життєдіяльності суспільства, що були базовими важелями для створення впливу на свідомість якнайбільшої кількості людей різних про шарків.

Так, у другий день Конгресу підіймалися такі важливі питання як поділ сфер впливу церкви та держави. Поглиблюючи слухачів в історичне минуле появи протестантів, причини їх від'єднання від католицької церкви, де однією з основних було саме питання відокремлення церкви від держави та невтручання однієї в справи іншої, спікер називав подібне об'єднання цих двох інститутів «найбільш згубним мезальянсом століть».

Представник англійського парламенту Ллойд Джордж підняв питання стосовно початкової національної освіти дітей та молоді. На початок ХХ ст. держава певним чином замінила викладання християнських предметів світськими, що занепокоїло й перший всевітній конгрес баптистів. Окрім того, головний акцент в індустріальну епоху став робитися на соціально-економічні напрямки, але не на духовні. Оскільки початкова освіта є плацдармом для подальшої долі людини, баптисти проголошували необхідність упровадження християнських предметів, коті мали б стати невід'ємною частиною освіти дітей та молоді. Це сприяло би розширенню впливу й на молодих представників суспільства, та мало стати основою подальшого життя громадян та загалом духовної моральності країни.

У четвер 13 липня 1905 р. стартував третій день Конгресу. І першим спікером цього дня був назначений Ричард Гловер з Брістолу з доповіддю на красномовну тему «Неспроможність нехристиянських релігій задовольнити потреби світу». Окрім цього, спікер не тільки вказував на існуючу проблему, але й закликав до активної місіонерської діяльності в районах світу, де розповсюджено язичництво в різних його проявах. Особливо свій акцент він робив на азійських країнах та Африці.

Ще одним найважливішим питанням, яке вирішили баптисти на свою користь, стало гендерне. У порівнянні з іншими «світовими релігіями» жінки-баптистки отримали реальну владу у духовному, а від так і у світському повсякденному житті, віддаючи цій релігійній організації неймові-

рною відданістю та високоефективною працею на її благо.

Окрім представників чоловічої статі, на Конгресі були також присутні жінки, яким присвятили окрему сторінку конгресу, яку висвітлила Норман Ватербері, місіонерка з Індії, у своїй промові «Місіонерський сад наших жінок». Як відомо зі статистичних даних, жінок в баптистських церквах більше, ніж чоловіків, в деяких церквах навіть в рази. Отже, масштабне залучення жіноцтва до практичної діяльності, зробило баптистську релігійну організацію ще могутнішою та впливовішою.

Час для об'єднання деномінації був також обраний найвигіднішим чином. Саме кінець XIX – початок XIX століття став періодом науково-технічних досягнень, коли зв'язок по всьому світу міг здійснюватися без особливих труднощів, що з кожним роком стало все легше.

Отже, до складу Світового баптистського альянсу увійшли: Азіатська баптистська федерація, Європейська баптистська федерація, Спільноафриканська баптистська співдружність, Карибська баптистська співдружність, Північноамериканська баптистський співдружність, Союз баптистів Латинської Америки. Тобто до складу альянсу ввійшли країни всіх континентів, тому перша мета, яку поставили на початку його існування, частково була досягнута. Даний альянс об'єднав на період 1905 р. приблизно 7 мільйонів баптистів по всьому світу, 4,5 мільйонів яких були із США, як зазначалося вище, але на початку другої половини XX ст. всесвітній баптистський альянс включав в себе майже 37 млн. членів та 214 баптистських об'єднань, які діяли майже в усьому світі [6].

Упродовж всього XX та початку XXI ст. до Світового баптистського альянсу приєднувалися різні баптистські союзи, які не ввійшли до його складу у 1905 р. Це сталося перш за все через те, що у багатьох, наприклад, Центральноєвропейських, Балканських, Середньоазійських та інших країнах на той час ще не було достатньо розширено баптистське Євангельське вчення, тому вище перелічені країни не мали власних союзів. Наприклад, баптистський союз в Румунії сформувався тільки в 1909 р., Югославський баптистський союз був створений в 1924 р., в Італії - у 1956 р. тощо. Окрім того, у багатьох країнах Центральної та Південно-Східної Азії ще досі не сформований союз церков через утиски з боку влади та малу численність її членів. Також, це частково стосується країн Африки, Центральної та Латинської Америки [8].

Серед позитивних наслідків об'єднання віруючих у Всесвітній баптистський альянс можна виділити наступні: можливість дізнатися потреби інших країн, союзів, церков, як духовних, так і фінансових; спілкування один з одним за для вирішення глобальних проблем як релігійних, так і, за можливістю, світських; виказувати своє спільне

громадське відношення до таких явищ, як війна, голод, закликання до рішення проблем країн третього світу та спонукання до їх вирішення широким загалом та владою; очищувати церкви від різних родів єретичного вчення.

Однак, окрім позитивних явищ єдності баптистських союзів у спільний альянс є також негативні наслідки, які зараз дають певний резонанс як у розповсюдженні баптизму у світі, так і впливають на внутрішній стан церков. Одним з найголовніших є те, що період останньої чверті XX та початку XXI століття за мету об'єднання стає не очищення віросповідання від єретичного впливу, не світова євангелізація, але єднання баптистів заради матеріальних благ.

Плавно переходячи до наступної загальної мети, яка була поставлена як одна з найбільш основних в результаті Першого всесвітнього конгресу та стала метою всього альянсу – це світова Євангелізація. Місіонерські товариства США, Великої Британії, Австралії, Канади з новою силою почали здійснювати подорожі задля розширення сфер свого впливу на протязі всього XX ст. Прикладами такого можуть слугувати країни Латинської та Центральної Америки, багато країн Карибського басейну, країн Азії та островів Тихого океану. Баптистський альянс узяв курс також на країни мусульманського світу. Інтенсивна робота місіонерів продовжувалась і в країнах Африки – Мозамбік (1921), Бурунді (1928), Руанда (1939) та інші. На диво, європейський континент, який пережив багато внутрішніх та світових воєн, релігійних реформацій, де оберталась основна частина цивілізованого людства того часу на момент Першого всесвітнього конгресу ще не мав уяви про баптистів, хоча можливі осередки були, але ці церкви або навіть групи віруючих християн-баптистів були нечисленними. Особливо це стосується країн, де глибоко у коренях історії перебував католицизм та православ'я, наприклад, Італія, Іспанія, Португалія, Франція, Болгарія, Сербія, Греція.

Починаючи з другої половини XX ст. до сьогодення місіонери-баптисти все менше стали виконувати свою першочергову місію – проповідь Євангеліє. На перший план стала виходити така діяльність, як підтримання зголомділих країн, розподіл гуманітарної допомоги країнам «третього світу», організація конференцій, з'їздів, допомога біженцям з країн проведення воєнних дій тощо.

Євангелізація також супроводжувалась і підтримкою народів, які не мали і не мають змоги в певних обставинах через відсутність або незмогу розвитку власного економічного потенціалу забезпечити громадян усім необхідним для життєдіяльності.

Таким чином, утворення Всесвітнього баптистського альянсу на Першому Конгресі у Лондоні в 1905 р. стало початком діяльності нової релігійної організації XX ст., яка поєднувала в собі бап-

тистів з різних країн світу та переслідувала не лише релігійні мотиви, але й впливала на політику та соціум певних країн.

Висновки.

Історія баптистської деномінації глибоко впливає в коріння реформаторського руху XVI ст. Період його утворення супроводжується як яскравими моментами вільного розповсюдження віровчення протестантів-баптистів, так часами гонінь, переслідувань та репресій.

Історія показує початкову неспроможність баптизму проявити себе як сильну протестантську рушійну силу аж до середини XVIII ст. Саме з цього часу почалося закладення основи для скликання Першого всесвітнього баптистського конгресу в Лондоні у 1905 р. Трьохсотрічна історія баптизму від початку його появи до моменту утворення Всесвітнього альянсу баптистів, пройшла складний шлях переслідувань, гонінь, непорозумінь як із боку світської влади та суспільства, так і з боку духовенства. Соціальний вплив альянсу відчувається у житті людей і сьогодні.

17 липня 1905 р. стало трикраткою у світовій історії баптизму [10]. До укладення Світового баптистського альянсу дана конфесія існувала як одна з неофіційних релігійних організацій світового християнства, хоча складала чималий процент населення планети. Але після З'їзду баптисти зі всього світу отримали можливість підтримувати зв'язок один з одним, матеріально допомагати іншим. Таким чином, Перший всесвітній з'їзд баптистів 11-19 липня 1905 р. поклав початок новій сторінки в історії цієї християнської конфесії. Причин цього об'єднання можна назвати декілька: трансформація світу в політичному, економічному та соціальному аспекті призвела до сприятливих умов для створення Світового Альянсу баптистів, до того ж, з розвитком науки та техніки комунікації розвивалися швидкими темпами, тобто спілкування по сьому світу ставало все більш реальним. Так історично склалося, що більша частина баптистів світу проживала і проживає у Сполучених штатах. На початок XX ст. це була одна з передових країн Заходу з достатніми фінансовими можливостями, громадяни якої могли підтримувати фінансово цю світову організацію, можливо, не повністю, але були її основою як в плані чисельності, так і в матеріальній підтримці. Тому сприятливість умов та своєчасне їх використання, підтримка впливових політичних та фінансових діячів, вирішення гендерного питання тощо призвели до згурпування баптистів у потужну світову організацію з досить великим впливом на суспільство та політику у Західному світі.

Література

1. Authorised record of proceedings the Baptist World Congress, London, July 11-19, 1905; with introduction by J.H. Shakespeare (original from Harvard University)

- // URL: <https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=hvd.32044052789161;view=1up;seq=11>
2. Gillette E. Minutes of the association, from 1707 to 1807 – being the first one hundred years of its existence / E. Gillette – 1851. – 492 p. – С. 42.
 3. Kidd T.S. Baptists in America / Kidd T.S., Hankins B. – Oxford University Press, 2015. – 352 p. – С. 158.
 4. Leonard Bill J. Dictionary of Baptists in America / Bill J. Leonard – InterVarsity Press, 1994. – p. 298.
 5. Lord, Townley F. Baptist World Fellowship: A Short History Of The Baptist World Alliance/ Lord, Townley F. – Kessinger Publishing, 2007.- p.56.
 6. Torbet G. Robert A History of the Baptists / Robert G. Torbet / 3 edition. – Chicago: Los Angeles: The Judson Press, 1973. – 585 p. – p.48.
 7. Walker J.G. Historical Sketch in the Philadelphia Association Minutes for 1907 / J.G. Walker – 1907. - P. 85.
 8. Баптисты. URL: <http://www.pravenc.ru/text/77510.html>
 9. Винс Я. Наши баптистские принципы / Я. Винс - Харбин, 1924. URL: <https://equalibra.org/book/nashi-baptistskie-printsipy/>
 10. Всемирный баптистский альянс. URL: http://baptistru.info/index.php?title=Всемирный_баптистский_альянс
 11. Иванов В. В. Всемирный конгресс баптистов в Лондоне в 1905 г. / Иванов В. В., Мазаев Д. И - Ростова-Дону, 1908. – 405 с. – С.22.
 12. Митрохин Л. Н. Баптизм: история и современность (философско-социологические очерки) / Л. Н. Митрохин-СПб.: РХГИ, 1997. - С. 266.
 13. Митрохин Л.Н. Баптизм / Л.Н. Митрохин - 2-е изд. - М.: Политиздат, 1974. - 263 с. С.26-30.
 14. Санников В.С. История Баптизма / В.С. Санников - Одесса: Богомыслие, 1996. — 494 с. - С. 152
 15. Токарев С.А. Религия в истории народов мира / С.А. Токарев - 4-е изд., испр. и доп. - М.: Политиздат, 1986. - 576 с.

References

1. Authorised record of proceedings the Baptist World Congress, London, July 11-19, 1905; with introduction by J.H. Shakespeare (original from Harvard University) // URL: <https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=hvd.32044052789161;view=1up;seq=11>
2. Gillette E. Minutes of the association, from 1707 to 1807 – being the first one hundred years of its existence / E. Gillette – 1851. – 492 p. – С. 42.
3. Kidd T.S. Baptists in America / Kidd T.S., Hankins B. – Oxford University Press, 2015. – 352 p. – С. 158.
4. Leonard Bill J. Dictionary of Baptists in America / Bill J. Leonard – InterVarsity Press, 1994. – p. 298.
5. Lord, Townley F. Baptist World Fellowship: A Short History Of The Baptist World Alliance/ Lord, Townley F. – Kessinger Publishing, 2007.- p.56.
6. Torbet G. Robert A History of the Baptists / Robert G. Torbet / 3 edition. – Chicago: Los Angeles: The Judson Press, 1973. – 585 p. – p.48.
7. Walker J.G. Historical Sketch in the Philadelphia Association Minutes for 1907 / J.G. Walker – 1907. - P. 85.
8. Baptisty. URL: <http://www.pravenc.ru/text/77510.html>
9. Vins Ya. Nashi baptistskiye printsipy / Ya. Vins - Kharbin. 1924. URL: <https://equalibra.org/book/nashi-baptistskie-printsipy/>

10. Vsemirnyy baptistskiy alians. URL: http://baptistru.info/index.php?title=Vsemirnyy_baptistskiy_alians
11. Ivanov V. V. Vsemirnyy kongress baptistov v Londone v 1905 g. / Ivanov V. V., Mazayev D. I - Rostov-na-Donu. 1908. – 405 s. – S.22.
12. Mitrokhin L. N. Baptizm: istoriya i sovremennost (filosofsko-sotsiologicheskiye ocherki) / L. N. Mitrokhin-SPb.: RKhGI. 1997. - S. 266.
13. Mitrokhin L.N. Baptizm / L.N. Mitrokhin - 2-e izd. - M.: Politizdat. 1974. - 263 s. S.26-30.
14. Sannikov V.S. Istoriya Baptizma / V.S. Sannikov - Odessa: Bogomysliye. 1996. — 494 s. - S. 152.
15. Tokarev S.A. Religiya v istorii narodov mira / S.A. Tokarev - 4-e izd.. ispr. i dop. - M.: Politizdat. 1986. - 576 s.

Сапицкая Е.М., Фоменко В.С. К истории Первого Всемирного конгресса баптистов в Лондоне в 1905 г.

В статье освещены некоторые социально-экономические, а также внешне и внутривнутриполитические условия, повлиявшие на организацию и проведение Первого Всемирного конгресса 1905 г. в Лондоне в историческом ракурсе. Освещена роль Конгресса в создании Всемирного баптистского альянса и его дальнейшей деятельности.

Ключевые слова: баптисты, Реформация, Первый Всемирный конгресс баптистов, Всемирный Альянс баптистов.

Sapytska O.M., Fomenko V.S. To the history of the first World Baptist Congress in London in 1905

Some socio-economic external and internal political conditions that influenced the organization and holding of the First World Congress of 1905 in London from a historical perspective are analyzed in the article. The role of the Congress in creating the World Baptist Alliance and its future activities is highlighted.

Because the First World Congress of the Baptists in London in 1905 was not a spontaneous decision of a certain union of people, since its roots are deeply embedded in the history of the Reformation movement in Europe at the beginning of the seventeenth century, the Baptist churches have stood on the threshold of the formation of their own world alliance in the period early twentieth century, to which came the representatives of the Western Baptist wing. So the interesting question is why this period was the starting point for the formation of the Baptist Union at the world level and according to what aspects the city of the Congress was elected and whose representatives occupied the overwhelming majority of the Baptist World Alliance? At first glance these questions may seem very simple and easy to explain, but their essence is almost four hundred years of Baptist history.

Favorable conditions and their timely use, support for influential political and financial figures, the resolution of a gender issue, etc., led Baptists into a powerful world organization with a rather large influence on society and politics in the Western world.

Keywords: Baptists, Reformation, First World Baptist Congress, World Baptist Alliance.

Сапицька О.М. – к.і.н., доц., доцент кафедри історії та археології Східноукраїнського національного університету ім. В.Даля, e-mail: helensapitskaya@gmail.com
Фоменко В.С. – магістр історії та археології.

Рецензент: д.і.н., проф. **Михайлюк В.П.**

Стаття подана 21.11.2018.